
Musikk i legeliv og legesjel

HOVEDREPORTASJE

INGRID M. HØIE

Email: ingrid.hoie@legeforeningen.no

Tidsskriftet

Leger fyller gjerne fritiden sin med musikk, både som lyttere og som utøvere. Leger bør også utvikle evnen til å lytte til det musiske i mennesket, mener professor i musikk Jon-Roar Bjørkvold.

– Alle gode kor i Norge har leger med, påstår Gunnar Bjerknes-Haugen, dirigent og allmennlege i Frogn kommune. Det er godt mulig han har sine ord i behold. I 1993 gjennomførte Olaf G. Aasland en undersøkelse hvor han konkluderer med at leger synes å være mer aktive på musikkfronten enn andre akademikere, både som utøvende musikere og sangere og som konsertpublikum (1). Så mange som 55% av legene oppgir at de kan spille et instrument. 18% opplyser at de spiller aktivt, og det er 50% flere enn andre akademikere. Det er faktisk så mange norske leger, inkludert studenter og pensjonister, som er aktive på stryke- eller blåseinstrumenter, at det er grunnlag for nesten tre symfoniorkestre og seks til sju korps, slår Aasland fast. Aktivitetsnivået er høyt blant alle typer leger, men den musikksjanger som blir foretrukket, varierer noe mellom spesialitetene. Mens indremedisinere vanligvis lytter til klassisk musikk og går i operaen eller på ballettforestilling, søker ikke-spesialister seg heller til pop-, rock- eller jazzkonsert. Psykiaterne låner gjerne øre til alle typer musikk.

Arv og miljø?

Hvorfor synes det som om leger er mer interessert i musikk enn andre yrkesgrupper? Er det en mystisk sammenheng mellom fag og musikk eller ligger svaret i det enkle faktum at svært mange leger kommer fra borgerlige hjem hvor klaver og pianotimer er en naturlig ingrediens? Den tyske filosofen Theodor Adorno (1903–69) antyder i sin musikkfilosofi at legenes aktive musikkliv kommer av at de vil koble av fra alle ubehageligheter som de møter i yrket.

Even Ruud, professor i musikkvitenskap ved Universitetet i Oslo, mener at legers musikkaktivitet er et sammensatt fenomen. Han skiller mellom to musikalitetsbegreper; den normorienterte, som er knyttet til at man treffer

tonen riktig og er flink til å spille, og en musikalitet som en kompetanse alle har, og hvor intensiteten og opplevelsen er like sterk hos alle.

– Jeg er overbevist om at det er en sosiologisk forklaring på legers musikkaktivitet. Dernest kan det handle om intelligens. Normorientert musikalitet hviler på et generelt evnegrunnlag, hvor leger er godt utrustet. En tredje faktor kan være spesifikk musikalitetsevne, altså genetisk betinget.

At musikk og medisin er knyttet til hverandre, er et eldgammelt faktum som strekker seg helt tilbake til antikken da musikk og matematikk var blant de kunster man måtte kunne beherske. Ifølge Ruud gjorde dette seg særlig gjeldende i renessansen og den pythagoreiske teori, hvor man tenkte at musikk hadde nesten magisk helbredende effekt.

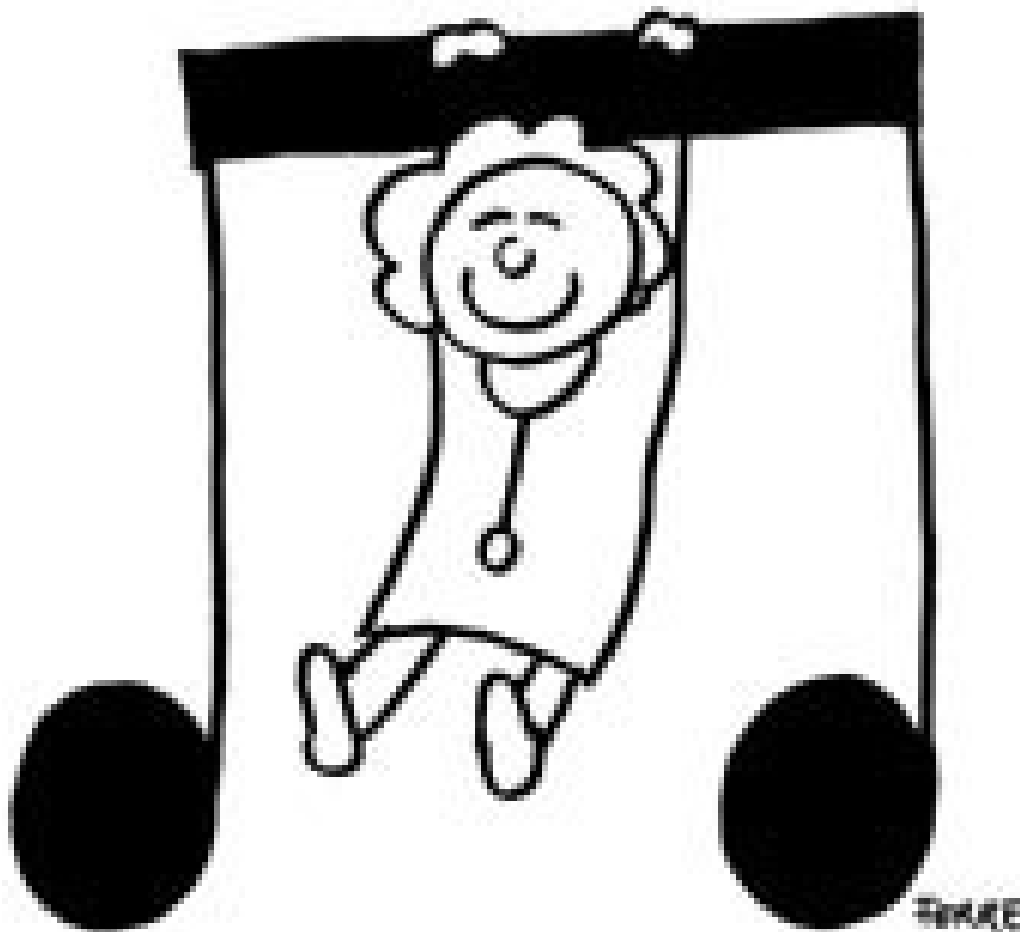
– Etter hvert som medisinen fikk sin sterke forankring i naturvitenskapen, ble det en sterk splittelse mellom musikk og medisin. Det var vanskelig empirisk å bevise at musikk hadde effekt i behandling, fortsetter Ruud.

– Er det et paradoks at leger i stor grad bruker musikk i privatliv men lite i yrkesliv?

– Ja, hvis man skal generalisere. Vi vet at estetiske verdier er en positiv måte å administrere stress på i stedet for piller, og det finnes god dokumentasjon, blant annet fra Tyskland, på at musikk har effekt i forhold til angst og smerte. Hvis leger synes musikk hjelper til å stresse av, så kunne de låne mer øre til musikkterapi, synes Even Ruud.

Mot et musisk helsevesen?

Med bakgrunn i antikkens tenkning lanserte musikkprofessor Jon-Roar Bjørkvold i 1989 begrepet det musiske menneske (2, 3). Zeus hadde satt sammen verden, men tilværelsen manglet en stemme som i ord og toner kunne utrope all den herlighet som åpenbarte seg i verden. Derfor gav Zeus liv til de guddommelige muser. Men det musiske mennesket handler om mer enn musikk og lyd og rytme. Den musiske dimensjon dreier seg om hele det menneskelige sanseapparat, dets evne til uttrykk og inntrykk. Det er et emosjonelt kraftfelt som utgjør kilden til menneskets EQ, Emotional Quotient (2). Her er emosjon og kognisjon, her er psykisk og fysisk utfoldelse. – Det musiske menneske er økologisk helhetstenking. Mennesket oppfatter for eksempel lyd visuelt og syn auditivt og kroppslig, forklarer Bjørkvold. Han mener den musiske dimensjon dreier seg om sinnets og kroppens samlede helse.

– Det finnes hver dag leger som må frakoble sanseapparatet, an-estesi. Anestesileger trengs, men man må også koble til sansene, estesi. Det handler om de skjønnere kunsters evne til å berøre mennesket, sier Bjørkvold og påpeker at dette er eldgammel kunnskap. – Båndene mellom de skjønnere kunster og medisin har røtter helt tilbake til det klassiske Hellas, der sykehus og teater lå vegg i vegg, forteller han.

Jon-Roar Bjørkvold er isolert sett lite opptatt av legers musikalske aktivitet. Derimot er han engasjert av den manglende musiske dimensjon i helsevesenet, så vel som i det norske samfunn for øvrig. Og han er opptatt av at det innen enkelte medisinske kretser er en gryende reorientering i synet på mennesket fra objekt til et sansende subjekt. Dette kommer blant annet til uttrykk ved at Det medisinske fakultet i Oslo de siste fem år har hatt seminaret Helse i kunsten (se ramme). Her er Bjørkvold én av fire forelesere hvor han tar for seg betydningen av det musiske for leger og pasient og hvordan man blir musiske leger.

– Jeg ser på dette som en første døråpner for den musiske dimensjon i helsevesenet. I første omgang gjelder det å sette medisinstudenter på tanken at han eller hun ikke har tilstrekkelig gehør for pasienten, fordi sanseapparatet ikke er skjerpet. Man må prøve å skjønne at mennesket er noe mer enn et objekt. Det handler om å lytte, se, forstå og åpne for ressursene i seg selv og i andre, det handler om å sette studentene inn i en tilstand med forsterket observasjonsevne. Leger som kan spille og er opptatt av musikk, vil kjenne en følsomhet våkne i seg når de spiller. Hvis man kan overføre denne følsomheten i menneskelige relasjoner, kan musikalitet være en nøkkel i en selv til å bli en bedre menneskekjenner. Men det krever et blikkskifte, sier Bjørkvold. –

Medisin er et prestisjefyllt fag med stor tyngde inn i den intellektuelle verden. Hvis den musiske dimensjon går inn i utdanningen av leger, vil det ha en slags musisk smitteeffekt og kunne trenge nedover i skolesystem og kulturpolitikk, håper han.

LITTERATUR

1. Aasland OG, Kallevik SA. Er leger mer interessert i musikk enn andre yrkesgrupper? Tidsskr Nor Lægeforen 1993; 113: 3737–42.
2. Bjørkvold JR. Det musiske menneske. Oslo: Freidig Forlag, 1996.
3. Bjørkvold JR. Skilpaddens sang. Oslo: Freidig Forlag, 1998.

Publisert: 20. april 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 14. februar 2026.